

ברית מלח

אהוד סטופל

במאמר זה נסקור את משמעות השימוש במילה מלח במושג, "ברית-מלח". ומדוע כאשר רצה הקב"ה להדגיש את חוזקה ונציחותה של הברית שכרת עם הכוהנים לגבי מתנות הכהונה¹, השתמש במושג "ברית-מלח".

הנושאים

ע"מ לברר את הנ"ל נחלק את המאמר ל-4 חלקים:

1. שימוש במלח בקורבנות-בריתות.
2. תכונות המלח.
3. השוואה בין מלח לשמים וארץ.
4. סיכום.

שימוש במלח בקורבנות-בריתות

המפגש הראשון שלנו במלח בהתייחסות לקורבנות, מופיע בספר ויקרא² "וכל קרבן מנחתך במלח תמלח, ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך, על כל קרבנך תקריב מלח." ציווי מפורש לגבי כל הקורבנות ללא יוצא מן הכלל. ומלמדת אותנו הגמרא במנחות³ כיצד סדר המליחה- "כיצד הוא עושה, מביא האבר ונותן עליו מלח, וחוזר והופכו ונותן עליו מלח, ומעלהו".

כפי שאנו רואים מהמפגש הראשון שלנו בקורבנות ומלח, הרי הפסוק משתמש במושג "מלח ברית". רש"י במקום מסביר מהו הקשר בין הברית למלח ואומר "שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, שהובטחו המים התחתונים ליקרב במזבח במלח (שהוא תולדות המים), וניסוך המים בחג".

---

1. במדבר, יח' יט. 2. ויקרא ב' יג'. 3. כא' - ע"א .

מקור נוסף למלח ברית וקורבנות מזווית אחרת הוא במתנות הכהונה⁵ "כל תרומת הקודשים אשר ירימו בני ישראל לה' נתתי לך ולבניך ולבנותיך אתך לחק-עולם, ברית מלח עולם הוא...".
הקב"ה כורת ברית עם הכהנים לתת להם את מתנות הכהונה ומשתמש בברית במלח. הפעם אין הכוונה שהמלח הוא העולה על המזבח, אלא המלח משמש בתור עד אשר ישמור על ההבטחה (לכאורה). מדוע דווקא מלח מובא בתור שומר ועד? מסביר רש"י במקום "כרת ברית עם אהרן בדבר הבריא, ומתקיים ומבריא את אחרים... כברית הכרותה למלח שאינו מסריח לעולם."

ז"א, רש"י מונה שלוש סיבות למה דוקא במלח: (1) בריא ומבריא.

(2) מתקיים.

(3) אינו מסריח לעולם.

מפה נוכל גם להבין את הקשר בין מלח הקורבנות ומלח שטובלים בו את הפת לאחר ברכת המוציא.

מובא בגמרא "כל זמן שביהמ"ק קיים מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו" (אין להאריך כאן בנושא הרעיוני כיצד שולחנו של אדם מכפר) שולחנו של אדם דומה למזבח, האוכל כקורבנות, ועל הקורבנות אנו שמים מלח, ומכאן אחת הסיבות לטיבול הפרוסה במלח.

סיבה נוספת היא⁸, שצריך אדם שיהיה לו טעם בפרוסה שמברך עליה מפני כבוד הברכה, וע"מ שלא תהיה תפילה צריך לטבל אותה במלח (או דבר אחר). ובאמת, פת נקיה או שמתובלת כבר במלח, אינה צריכה טיבול נוסף.

ומכאן אנו רואים תכונה עיקרית נוספת של המלח - הטעם.

---

5. במדבר יח' יט'. 7. ברכות נה. 8. שו"ע או"ח קסז ד'.

תכונות המלח

המלח כמרפא:

פן אחד של המלח הוא הריפוי ואביא שתי דוגמאות:
(1) מובא בנביא⁹ "ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח, ויאמר כה אמר ד' רפאתי למים בחולה, לא יהיה משם עוד מות ומשכלת"- המים של העיר שהיו רעים, בא אלישע וריפאם בעזרת מלח.
(2) בגמרא¹⁰ - "אכל כל מאכל ולא אכל מלח, ביום ידאג מן ריח הפה ובלילה ידאג מפני אסכרה" משמע משם שהמלח חשוב לבריאות, והעדרותו גורמת בעקיפין לחולאים.

המלח כמשמר:

ידוע שהמלח הוא חומר משמר ובעזרתו מולחים (לשמירה) בשר ודגים ועוד. ולדוגמא:
(1) מובא בגמרא¹¹, "אפשר חתיכה של בשר עומדת ג' ימים בלא מלח ואינה מסרחת"?
(2) וכן לגבי נקבת הלוייתן¹² - "והרג הנקבה ומלחה לצדיקים לעתיד לבוא".

המלח כעונש:

(1) בפרשת ניצבים מובאת אזהרה לעם ישראל, אם לא ינהג בדרך התורה הארץ תהיה חריבה עד כדי כך, שיבואו בניהם ויאמרו לגבי הארץ¹³ "גפרית ומלח שרפה כל ארצה".
(2) כאשר אנימלך נלחם בשכם וכובש אותה, מספר לנו המקרא על מעשיו בסיום הכיבוש¹⁴ - "ויתץ את העיר ויזרעה מלח".

---

9. מלכים ב' כא'. 10. בכורות מ. 11. סנהדרין צא: 12. ב"ב עד:

13. דברים כט' כב'. 14. שופטים ט' מג'.

מדוע המלח כעונש? כיון שמלח בכמות גדולה גורם לייבוש ולהוצאת החיות, כדוגמת ים המלח - אשר אין בו בעלי חיים.

השוואה בין מלח לבין שמים וארץ

כאשר הקב"ה פונה לעם ישראל באמצעות משה ואהרון בפרשת ניצבים¹⁵ ומציע לפניהם את הבחירה בטוב, בחיים, בוחר הקב"ה בעדים מאד מיוחדים- בשמים ובארץ¹⁶ "העידותי בכס היום את השמים ואת הארץ". אם נתבונן היטב נמצא דברים רבים משותפים בין השמים והארץ לבין "ברית) מלח עולם", המבהירים לנו את סיבת בחירתם לעדים.

מלח

שמים וארץ

אינו מסריח לעולם

(1 קיימים לעולם

אפשרות להעניש

(2

- א. ארצכם כנחושת שמיכם כברזל
א. נציב מלח (אשת לוט)¹⁷
וכן ההיפך.
ב. מלח סדומית עלול לגרום לעוורון ולכן נוהגים
ב. מבול מן השמיים, מעינות תהום מים אחרונים¹⁸.
ג. הצמחת קוף ודרדר (ענשו של אדם הראשון).

אפשרות להיטיב

(3

- א. "ונתתי מטר ארצכם
א. "בוזקין מלח ע"ג הכבש בשביל בעיתו¹⁹ והארץ תתן יבולה".
שלא יחליקו"²¹ (הכהנים)
ב. "ויתן לך אלוקים מטל השמים
ב. אלישע השליך מלח וריפא את ומשמני הארץ"²⁰
מי העיר²².

בשניהם חשוב מאוד לשמור על האיזון כיון שיותר מדי = מבול = מוות, ומעט מדי = שרב = תיפלות.

---

15. דברים ל'. 16. שם יט. 17. בראשית יט' כו'. 18. חולין קה:
19. דברים יא. 20. בראשית כז' כח'. 21. עירובין קד.
22. מלכים ס' כא'.

סיכום

מתוך כל המובא לעיל אנו רואים שלמלח יש חשיבות גדולה (וכן בדיני איסור והיתר- "מליח כרותח"), וייתכן שבשל חשיבות זו בחר הקב"ה דווקא בו לכריתת ברית. כשהקב"ה בוחר לו עדים, ובמקרה זה המלח נחשב כעד, מבחינה רעיונית הוא בוחר בעדים הקיימים לעולם, ויכולים (לכאורה) לתת שכר או ח"ו עונש, ונראה לי שלכן השתמש הקב"ה דווקא במלח בברית שכת עם הכהנים. ונסיים במובא²³ לגבי ת"ח.

"צריך ת"ח להיות ערב לכל אדם, ולא יהיה כקדרה שאין בה מלח".

---

23. כלה רבתי ג'.

ד

פרשה שניה בשומרים (שמות כ"ב, ט'-יב')

משה שהינו ושי תבורי

את השומר שבפרשה הראשונה נכנה - שומר חנם (שומר א')

את השומר שבפרשה השניה נכנה - שומר ב'

שמירה - קבלת אחריות ותשומת לב: התחייבות לנקוט אמצעי הגנה מפני נזקים.

ביטוח - קבלת התחייבות לשלם עבור נזקים

(ההגדרות נועדו שלא לבלבל בין "אחריות" לבין "ביטוח").

הבנת סיבת השכר בשומר שכר

שיטה א':

בניגוד לשומר החינם, מקבל שומר ב' שכר על השמירה. שכר זה גורם לו להקרא שומר (של) שכר. שלא כמו חברו (שומר החינם) אשר נקט באמצעי הגנה הכרחיים ורגילים, צריך שומר השכר לנקוט בכל אמצעי ההגנה מפני כל נזק אפשרי- הרי לשם כך קיבל שכר. על כן בגניבה ואבידה, המעידים על חוסר נקיטת אמצעי הגנה מתאימים, חייב שומר השכר.

שיטה ב':

בניגוד לשומר החינם, מפיק שומר ב' הנאה מן ההפקדה. הנאה זו גורמת לו להקרא שומר שנושא שכר. שלא כמו חברו (שומר החינם) שנחשב כאדם זר השומר על חפץ, שעושה מלאכתו כדי לצאת ידי חובה (העיקר שלא יפשע), על נושא השכר מוטלת מידה גדושה של אחריות ותשומת לב, ממש כדנטרי אנשי (כמו ששומרים אנשים) על חפציהם האישיים (שומרים היטב בגלל הנאה שיש להם מן החפץ), משום שלהנאת שומר השכר נמצא החפץ אצלו.

[כשקורה כבר משהו, מצפים מנושא השכר לעשות הכל למען הצלת הפקדון

(אפילו לשכור רועים ומקלות בכסף ואח"כ יקבל החזר הוצאות מן הבעלים שומר חינם בחינם ונושא שכר בשכר)].

על כן חייב נושא השכר בגניבות ואבידות שיכלו להמנע ביתר אחריות ותשומת לב.